

Verslaglegging workshop VSNU Conferentie 14-12-2017

Titel Workshop: Van kennis naar kunde: onderzoek voor de onderwijspraktijk.

Workshop gevers:

Marie-Thérèse van de Kamp: vakdidacticus ILO UvA/projectleider Expertisecentrum Kunsttheorie (onderdeel van het Landelijk Expertisecentrum Mens- en Maatschappijvakken).

Erna van Hest: coördinator werkplaats onderwijsonderzoek, Amsterdam / Onderwijsdirecteur Bachelor Pedagogische en Onderwijswetenschappen, UvA

Presentatie en/ of discussie: presentatie 2 x en korte dialoog

Presentatie aanwezig: ja, 2 x

Aantal deelnemers: 9

Welke vragen/ stellingen zijn besproken:

In de presentaties stonden deze vraagstukken centraal.

- Waar ontmoeten wetenschap en onderwijs elkaar?
- Hoe krijgen we de wetenschappelijke kennis uit universiteiten naar het voortgezet onderwijs?
- Wat zijn de ervaringen tot nu toe, en welke mogelijkheden zijn er om kennis en kunde nog dichter bij elkaar te brengen?

In deel 1 van de presentatie is inhoudelijk geanalyseerd op welke manier samenwerkingsverbanden tussen universiteiten, de vakdidactiek, docenten(teams) en expertisecentra een bijdrage kunnen leveren aan de kwaliteitsverbetering van het onderwijs. Daartoe is eerst geïnventariseerd wat kwaliteitsverbetering van het onderwijs in kan houden en welke actoren en processen daarbij een rol spelen. Uit onderzoek weten we dat de

vakdidactische competentie, dat is de kwaliteit van het doceren door de docent, een essentiële rol speelt voor het *effectief* leren door leerlingen (OECD, 2012).

Wetenschappelijke kennis ontwikkelen over de manieren waarop je de kwaliteit van doceren kunt vaststellen en bevorderen, is van belang om de vaardigheden van docenten in het doceren in een vak, verder te kunnen ontwikkelen. Onderzoek naar doceren en leren in een vak kan verbeteringen in het doceren eveneens stimuleren. Inzichten voortkomend uit de onderwijspraktijk van docenten (kunde), is voor dergelijk onderzoek van groot belang om relevante onderzoeksvragen te genereren, om het onderzoek goed uit te kunnen voeren in authentieke onderwijscontexten maar ook om de uitkomsten van het onderzoek vervolgens weer te kunnen benutten voor de verbeteringen in het leren en doceren van een vak.

De vakdidactiek verbindt niet alleen de wetenschappelijke kennis over de vakdiscipline met de wetenschappelijke kennis van de onderwijskunde, maar is eveneens aan het schoolvak verbonden en gerelateerd aan de (ontwikkeling van) de deskundigheid in het onderwijzen van een vak (van Boxtel, 2013). In de vakdidactiek wordt enerzijds onderzoek verricht naar specifieke problemen bij het leren door leerlingen of naar complexe aspecten van het leren of de instructie in het vakgebied. Op basis daarvan kan de onderwijspraktijk vervolgens verbeterd worden. Dat wordt in de expertisecentra gedaan, door de inzichten uit onderzoek met docenten te delen tijdens trainingen of via online content. In de presentatie werd een voorbeeld gegeven over het inhoudelijk en kritisch analyseren van examenresultaten in een vakgebied - die kwestie werd ingegeven door problemen die docenten daarmee ervaren hebben - gericht op het verbeteren van leerresultaten in het vak.

Anderzijds kan vakdidactisch onderzoek ook vanuit het werkveld door docenten in het voortgezet onderwijs zelf, geïnitieerd worden. Dat kunnen onderzoeksvragen die zijn ontstaan vanuit nieuwsgierigheid of vanuit een wens tot verbetering of vernieuwing van het onderwijs en op die manier kan eveneens bijdrage geleverd worden aan de ontwikkeling van de vakdidactiek. Docenten in het voortgezet onderwijs, kunnen met lerarenbeurzen, promotiebeurzen en steun van het LerarenontwikkelFonds (LOF), dergelijk vakdidactisch onderzoek verrichten. Daarbij kunnen universiteiten en expertisecentra weer ondersteunen.

Door het vakdidactisch onderzoek wordt dus enerzijds het wetenschappelijk onderzoek naar leren en instructie in het vak verder ontwikkeld (kennis), maar eveneens het doceren van het vak (kunde) in de onderwijspraktijk. Van kennis naar kunde dus.

- OECD. (2012). *Better Skills, Better Jobs, Better Lives: A Strategic Approach to Skills Policies*.
- van Boxtel, C.A.M. (2013). Notitie vakdidactisch onderzoek.

In deel 2 van de presentatie hebben we gesproken over de doelen en beoogde opbrengsten van werkplaatsen onderwijsonderzoek in het primair onderwijs. De werkplaatsen zijn samenwerkingsverbanden tussen scholen, lerarenopleidingen en kennisinstellingen op het gebied van praktijkgericht onderwijsonderzoek.

De werkplaatsen beogen om door middel van gezamenlijk onderzoek praktijkrelevante kennis te ontwikkelen over vraagstukken die onderwijsprofessionals, opleiders en onderzoekers verbinden. Daarbij richten de werkplaatsen richten zich op onderzoeksvragen die gedestilleerd worden uit de kwaliteitsdoelen van scholen en raakvlakken hebben met de aanwezige expertise binnen de kennisinstellingen, zoals het omgaan met diversiteit in de klas en zelfverantwoordelijk leren.

Door een effectieve structuur te ontwikkelen met gelijkwaardigheid en eigenaarschap van partners kunnen de werkplaatsen leiden tot duurzame vormen van samenwerking die bijdragen aan een versterking van onderwijskwaliteit en praktijkgericht onderwijsonderzoek. Op deze manier krijgt de kennisontwikkeling bij onderzoekers, opleiders en studenten meer sturing vanuit de onderwijspraktijk en stimuleert de dialoog de ontwikkeling van een onderzoeksgerichte houding binnen scholen. Zo geven de werkplaatsen een belangrijke impuls aan professionalisering bij alle partners.

De vragen/kwesties die we besproken hebben:

- Hoe ontwikkel je een onderzoekende houding en onderzoeksvaardigheden bij de scholen en docenten? De onderwijspraktijk zou meer vaardigheid mogen ontwikkelen in het stellen van onderzoeksvragen. Docenten mogen gestimuleerd worden om gezamenlijk, een misschien alledaags, maar voor hen relevant vraagstuk, als uitgangspunt voor verder onderzoek te nemen.
- Wat maakt samenwerking tot een succes? De noodzaak en meerwaarde van onderzoek doen moet door alle betrokkenen bij de werkplaatsen/netwerken ook als zodanig ervaren worden, dat is een belangrijke voorwaarde voor duurzame netwerken.
- Waarom is duurzame samenwerking van belang? Verduurzaming van de samenwerking tussen universiteiten, hogescholen en basisscholen en voortgezet onderwijs is belangrijk voor de kwaliteitsbevordering van het onderwijs. Daarom is het belangrijk dat er financiële ondersteuning blijft (structureel). Ook is het belangrijk dat docenten de mogelijkheid hebben en houden om door te blijven ontwikkelen (duurzaam professionaliseren), ook nadat zij een masters degree hebben behaald of gepromoveerd zijn. Denk bijvoorbeeld aan LE schaal voor docenten die op de eigen school vakdidactisch onderzoek doen dat van belang is voor de ontwikkeling van de vakdidactiek. Op die manier wordt onderwijs een aantrekkelijkere werkgever voor academisch opgeleide docenten.
- Hoe zorg je voor verduurzaming van werkplaatsen onderwijsonderzoek?
- Hoe kun je ervoor zorgen dat onderzoek naar de onderwijspraktijk zowel voor de kennisinstellingen als voor de scholen voldoende kan opleveren?
- Emancipatie van de docent? Er lijkt sprake te zijn van een nieuwe emancipatie van de docent. Dat houdt in dat deze meer 'eigenaarschap' wil ervaren in het doceren en een bijdrage wil kunnen leveren aan de verbeteringen en vernieuwingen van het onderwijs (zoals in curriculumontwikkeling bijvoorbeeld). Dat maakt het beroep van docent ook aantrekkelijker.

- Dit betekent ook dat er meer ruimte moet komen voor de rol van de docent als onderzoeker. Kennisnetwerken waarin docenten en wetenschappers samenwerken aan verbetering van het onderwijs functioneren eigenlijk als de *Research & Development* afdelingen van de sector onderwijs. Vandaar de vraag: Waarom is onderwijs eigenlijk niet als topsector benoemd want dat is het wel in het kader van Nederland als kennis- en innovatiegidsland?

Belangrijkste conclusies:

Verbetering van de kwaliteit van het onderwijs - van kennis naar kunde - is samen te vatten met een advies: *'Maak onderwijs tot een topsector'*.

De toelichting daarop: van kennis naar kunde is een doorlopend, duurzaam proces waarin docenten, scholen, universiteiten, hogescholen, studenten (en eventueel leerlingen) *samen* - vanuit eigenaarschap en gelijkwaardigheid, met respect voor elkaars kennis en kunde - gericht zijn op 'nieuwsgierigheids-gedreven' onderzoek naar de verbetering of vernieuwing van onderwijs. Daarmee zou volgens ons het onderwijs en het docentschap ook aantrekkelijker gemaakt worden. Als Nederland een kennis en innovatie gidsland wil zijn, dan zou onderwijs volgens ons als een van de topsectoren erkend moeten worden.